

DARVASI LÁSZLÓ

Virágzabálók

(REGÉNYRÉSZLET)

„Csodálatos dolgok történtek itt, amelyeket meg kell magyarázni még azok számára is, akik mindent végigéltek és végignéztek, sőt még azoknak is, akik a könyvek, hírlapok és akták óriási tömegében búvárkodtak, hogy Szeged halálát és feltámadását megérthessék.”

Egy történetnek soha nem akkor van vége, ha megoldódik a rejtély, a főhős szerencsésen révbe ér vagy elpusztul, s a homlokcsontja, akár a fekete liszt, beleporlik a szélbe. Egy történetnek nincsen vége, ha méltó jutalmakat és büntetéseket osztogatnak egy magas, repkény befutotta, téglafallal kerített körudvaron, s aztán a vérfoltok rózsáit a déli harangszóra már felmossák a szolgák. Egy történetnek talán még akkor sincs vége, ha szereplőit, a révbe jutottakat vagy a sorscsapások elszenvetőit észbe nem veszik többé, kalandos életük és komor tanúságuk belerohad a felejtés avarába, míg végül azok a szavak és mondatok is kifakulnak, és értelmüket veszítik, melyekkel pedig a pályájukat oly sokszor, és annyiféle hamis, bár kétségtelenül szórakoztató változatban elbeszélték. Egy történetnek még így sincsen igazán vége, mint ahogy a kezdete is homályos és bizonytalan. Mert minden volt, még az is, ami csak mától van, ragyog, él, és haldoklik, és semmi sincsen, ami nem lesz holnap is.

Nézd ezt a vénséges, csavart törzsű, ferdén nőtt akácot, dűnnyögi szórakoztattan Mama Gyökér, aki a Tisza túlpartján sétál hercegnő módra. No hiszen! Miféle hercegnő lehet az, aki testének súlyos másfél mázsáját oly könnyedén hordozza, mintha pehelyből lenne a combja, dereka, és kétfelé elringó gyönyörű emlője?!

Nézd ezt az akácot, mondja Mama Gyökér, s súlyos tenyere a fa derekán csattan. A fakéreg árkaiban katicabogarak futkároznak, mint pici, ide-odamozgó sebek. A törzs keleti oldalára vastag mohaszőnyeg terült, csúcsos kalpagú gombák telepedtek meg a tövében, s a lentről szállongó illatok, a föld nehéz párája jótékony rothadásról tanúskodik. Mama Gyökér tele szájjal fölnevet, a ruháját igazgatja, majd észak felé bámul. Óriás jegenyék katonái állnak őrt fentebb, a Maros torkolatának környékén, s ahogy fújja, és meghajtja a csúcsos lombkoro-

nákat a szél, ezer csillámot vetnek, szinte vakítanak a levelek. Levél úr karjait egymásba fonva, s mellkasán végigfektetve bámulja az attrakciót az innenső, városi parton. Majd vékony, sápadt arcát a fénynek tarja, s csak áll, könnyű alakja mozdulatlan. S ahogy elhalad mellette kosarat cipelő fiatal cseléd lány, egy pattogós léptű katona, vagy hálóját a vállán hordó halász, csak nézik, és csodálkoznak, hogy kinek mihez van gusztusa, amikor pedig munkára, serénykedésre vár a világ. Féreg úr röhög, s letépi, és teli szájjal habzsolja az akác termését, a későn ért fehér virágok fürtjeit melyek édesek, s a szirmok között külön ínycséség az apró bogár, a levéltetű, olykor légy, vagy a duzzadt potrohú méh.

Nos, ama dög halacska a halpiac tájékától némiképp lentebb, a Tisza iszapos partján láttuk az 1849-es esztendő augusztus hónapjának egyik első, félelmetes reggelén. A városban már a császári csapatok emberei grasszáltak, néhány napja megannyi család kapkodva hányta össze a szükséges ruhát és az ékszereket, majd menekültek, mások azóta is szorongva várakoznak az elsötétített szobák mélyén. Fajtája alapján a hal piros szárnyú keszeg volt, alig nagyobb egy gyereklány tenyerénél, s mi igencsak megjegyeztük, mert a pikkelye fénye a holtában is úgy csillant ránk, mintha a mi nevünkkel gúnyolódott volna. Mert az ember természetesen azzá is lesz, amit meglát. Csakhogy e holt halacska néhány óra múlva már az északi városrészben, a Szil-ér partján hevert, mintha az életünk titka sodródott volna a láthatatlan vízfolyásokon át a városnak erre a pontjára. Nem tudjuk, hogyan történhetett, de nem is űzzük didergő árnyékunkat az igazság kutyái után. Hasonlóképpen nem tudjuk, miként történhetett, hogy a bomlott tekintetű, zilált hajú asszony, ki kócbabára lelt a felrobbant Zsótér-raktár romjai között néhány napja, már három lépést képes volt megtanítani ennek a babának.

Elmegy és visszajön baba, kócfjét lassan fordítja,
kócszemével pislog, néz,
kócszája szólal,
ssss,
ssss.

Kóckezét engedi az asszony, beszél hozzá.

Mondjad, hogy mama.

Mama, dadogja fűhangon a kócbaba, mama, mama, sssss.

Mondd, hogy fű, mondja az asszony, és felpillant, mert hangot hall. Nem messze tőlük a széles mellkasú, bekecsez Koszta Nyikiforov üldögél az árokparton, és szomorú vigyorgással figyel a szívszorító mutatványt. Bajuszán ezüstösen fénylik a nyál, az állán borosta rozsdáll. A férfi kiköp, majd a kabátja ujjából jókora kenyérvéget kerít elő, és szórakozottan rágni kezdi. Augusztus van, forróság, a város felbolydult, fél, s a legrosszabbra készül. De nem menekülnek annyian mégsem, mint ahányan maradnak.

Ssss, ssss, ssss, dalol boldogan a kócbaba, és ha valóban így van, akkor mégis hinni lehet abban, hogy a szépség sem lesz másként, mint a világ ilyen és olyan

dolga, eseménye, építménye és szerkezete. Ez egyébként Szép Imre gondolata, ki azokban a pillanatokban, mikor gyermeke, kit mi csak Sziromnak hívunk, virágot eszik, elsötétített dolgozó szobájában bámul maga elé, és nem félelmet, hanem inkább undort érez. Mint aki túl sokat falt volna valami ingyencsészből. Mint aki ínycsiklandozó falatokkal, mesterszakácsok remekével csapta volna el a gyomrát. A férfi feláll, majd a félig nyitott szobaajtóhoz lép. Látja, hogy a felesége megszoptatná a gyermeket, látja az asszony ingerült vállrándítását. A gyermek már újra az ágyban hever, Klára pedig az ujjá hegyét bámulja, majd lassan a szájához emeli. Látja a férfi, hogy az asszony teste megremeg, majd olyan merev lesz, mintha porcelánból lenne. Látja a férfi, hogy az asszony sír. Szép Imre felsóhajt, elfordul, s közben arra gondol, hogy a szépséget éppúgy kitalálják és akarják, majd végül megalkotják, akár a poklot vagy a büntetések különféle módozatait. S nem csak helyesebb, de tetszetősebb eljárás is a szíven lövés, mint az akasztás.

Ssss, sír fel valahol egy szegedi utcán a kócbaba, mert elesett, és már fáj is neki. Koszta Nyikiforov felröhög, és elégedetten bólogat. A délutáni hőség a szíveket fojtogatja. A veres szárnyú, döglött halacsokát most kapja fel a csorgadozó ér partjáról egy macska, és elsurran vele.

Mi pedig azt vesszük észre, hogy a víz partján bámészkodunk már percek óta. Ó, a Tisza annyira fiatal még a maga félmillió földi esztendejével a Volga, a Rajna vagy a Nílus dölyfős folyamai mellett. Ugyan kicsoda mondhatná nyugodt szívvel, ez itt a meder, és mindig is meder volt, ez pedig a homokos part, és mindig is part volt, ettől a fodortól emez nyalintásig játszott mindig is nagyurat benne az idő?! Ki dicsekedhetne azzal, ő aztán jól tudja, ennél a kanyarnál, annál a homokos laposnál, amannál a vészesen megzuhanó mederrésznél hidak íveltek át rajta, itt gázlok hozták közelebb a túlpart füzesét és bokrosait, itt és itt meghaltak, itt és itt újjászülettek a vízben?! Olykor szökén fénylik a víztükör, mint a lányok válla a tavaszi estéken, de inkább sárszínű vagy mocskos szürke, és csak a didergő lelkű költők képzeletének köszönhető, hogy annyi szép lesz elmondva róla. Mindenki tudja, hogy hallal és mindenféle víziállattal gazdag ez a folyó, és rengeteg sötét és fát szállítottak rajta délről északra, és viszont. Végig a parton kövér vízimalmok sorakoznak, fel egészen Tápé határáig, hol legutóbb Koszta Nyikiforov kötött lapulevelet egy elesett asszony vérző térdére. Valahogy ezt a gyógyítást is el fogják mesélni, és nyilván igaz lesz a mese, mert a legendák, jól tudjuk, soha nem hazudnak, hiszen soha is nem adnak, csak ígérnek.

A folyó számtalan földalatti folyásával évszázadok óta bejár a városba, nyalogatja a házak falát, a kertek végében csillog, a kerítések tövét rohasztja, s kanyargó árkokat váj az utcák közé. Aztán az árkok kiszáradnak, a partfalak közt végignyújtózik a békanyál méregzöld szőnyege, az erek partját sűrű fű növi be, mert már régen máshol, folyik és dolgozik a víz. Majd egyszerre friss bugyogás, élő hideg vízáramlás szalad végig a partfalak közt, s abból a vízből még inni is lehet. Összekavarodik a bűzös víz az újjal, régi a maival, s a tegnapi napban már

látható a holnapi története. Így aztán ama történet, amelyet a folyóról, s az általa éltetett, s olykor elpusztított, vízbe fojtott és lerombolt várossal kapcsolatban közzé tehetünk, szükségképpen lesz hiányos és rejtőzködő, zavaros és átlátható. Viszont még a képzelet erejével se egészíthető egészre.

Rendesen népes a part, sószállító hajók, Szolnok felől közlekedő gőzösök jönnek és mennek hullámokat kavarva, a halászok szorgoskodnak, fejcsóválva szövövik újra, foltozzák a hálót, vagy azt a lyukat keresik, ahol a kétméteres kecsge kiszökhett, mert érezték a súlyát, és látták a gerincét, hosszú, hajlékony hátának rézvörös színét, és a jellegzetes, elvékonyodó fejformát, amely a hal sajátja. Talán az is igaz, ami a minap a Maros torkolatában esett meg egy Virág nevű halással, akinek a ladikján gyerekfej nagyságú léket harapott egy megvadult óriás harcsa. Mert minden igaz lehet, amiről beszélnek.

Esténként Szeged fölött meghízik a Hold, és hamis ezüstösséggel csillogja tele a környéket. A Holdban magyarok táncolnak, a holdban cigányok nyúzzák a hegedűt, aztán kézcsókkal köszönik az égi tündérnek, hogy a leheletével kifényesítette fülükben a rézkarikát. Újhold napján zsidók imádkoznak és táncolnak a templomuk udvarán, s ha netán foltos seggű utcakölykök kilesik ezt a mulatságos ugrabugrát, hát másnap vihogva csúfolódnak a városháza felé siető kántoron. A Hold beköltözik a nők szoknyája alá, hatalmas sebbé válik, és vörösen habozva folyik tova, akárha apró lángok táncolnának a hullámok hátán.

Szegeden más a fények természete, mint Vásárhelyen, vagy a Pesthez közeli Kecskeméten, amely városoknak a testét nem mossa át folyóvíz, legfeljebb kisebb láppal, mocsárral vagy keretek alatt búzló kanálissal büszkélkedhetnek. Leginkább különösek a Boszorkány-sziget alkonyati fényei, mert mintha az egykor leölt, megégetett lelkek élednének esténként újra, s panasznának a növekvő sötétségnek a velük esett sérelmeket. Tavasszal, ha csillogó, barna felhőkben rajzik a cserebogár, vagy nyáron izgatott kérészek kelnek a medrek homokfalából, ezer és ezer csillogással hivalkodik ez a semmi kis folyó.

A forradalom napjaiban a szegediek többször kivilágítják a várost. Hosszú hónapok után legelőször 1849 áprilisának végén, a Függetlenség Napjának ünnepén gyúlnak fények szerte az utcákon, s ha a városháza, vagy a vár urai nem tesznek különösebb erőfeszítést a Szabadság tér, máskor csak Fő tér kivilágítására, a városháza mellett álló Grün-Orbán ház nyomdája annál inkább fényes és ünnepi öltözékű. A Zsótér ház még nincsen egészen készen, de lakható részén katonai kórház, és kaszárnya funkcionál. Sebesültek báméskodnak a ház előtt, némelyik mankóval bicegett elő, másnak csak a fején fehérlik a kötés. Karja csonkával intetet a hölgyek csoportja felé egy bajuszos fiú. Egy-két karabély is beledördül az égbe, s a hunyorogva báméskodó, jobb karját elvesztett fiatal katonához odalép Mama Gyökér, és magához húzza. A katona néz, mint akinek haldoklás közben jutott az eszébe valami fontos, majd a szája megkeresi Mama Gyökér száját.

Az egész teret elfoglaló mulatságon ott van Szép Klára is. Mellette Szép Imre, a férje fújja a cigarella könnyű, kesernyés füstjét. A férfi unott arccal bámulja a nyüzsgő sokadalmat, s tán még megvetés is görbíti a szája sarkát, ahogy a lelkesült arcokba pillant. Olyan most ez a hatalmas tér a rengeteg fölhevült alakkal, ide-odamozgó fejjel, ábrázattal és kézmozdulattal, mintha minden arc egy-egy óriási virágfej lenne, szíromkalapokkal, rügykendővel, és bóbitasapkával, melyek fejfedők néhány nap tündöklés után örökre hervadnának, és enyésznének. A férfi hirtelen megérzi, hogy Klára húzni kezdi, mintha a felesége határozott célra lelt volna az önfeledt nézelődés közepette. Hát engedelmesen lépdel Klárával, s közben oldalról óvatosan fürkészi az asszony arcát. Tudja, ha most hozzáér, órákra elveszti az asszonyt.

Köszönöm, Imre, szól halkan a felesége, de nem néz rá.

Szép Imre megkönnyebbülten felnevet. Az úgynevezett Wagner ház mellett haladnak el, az ablakokból fiatal lányok integetnek kendőt lobogtatva. Valaki kabátjára rácsöpög a gyertya faggyúja, de hiába méltatlankodik, a lányok csak kacagnak rajta. De mert az illető csak nem hagy föl a perlekedéssel, száraz pogácsával dobálják meg. Amott meg a Bauerfeind ház áll, rajta a híres vaserkély, honnan maga Kossuth harsogta el toborzó beszédét a múlt esztendő októberében, s a lelkesítő szavak neki, Szép Imrének csaknem az életébe kerültek. Amikor Kossuth beszélt, ők a gyermekük, Szirom születését várták éppen. Furcsa napok voltak? Ó nem, dehogyis, inkább jellegzetes napok voltak, annyira jellegzetesek, hogy Szép Imre csaknem meghalt. Hiszen a jellegzetes éppúgy hajlamos a gyilkolásra, akár a tudatlan. A férfi elmosolyodik, még utolsót szív a cigarellából, s a könnyű tűz forróságát a körmén megérezve a csikket a levegőbe pöccinti. Aztán a nyakához nyúl, ujjai kitapogatják a heget, mely olyan, mintha egy vékony, de erős növény szárát ültettek volna a bőre alá. Fáj, ha hozzáér, de mégsem kellemtelen fájdalom ez. Pisztolygolyó nyoma emlékezteti azokra a zavaros napokra most már örökké. A Krebsz ház felől fiatalok csoportja csörtet hangoskodva, zászlót lobogtatva, magukkal sodornak néhány embert. A férfi arra gondol, hogyan érkezett ide, ebbe a városba. Mert Szép Imre nem itt, Szegeden született. Az asszony ekkor váratlanul megtorpan. S a férfi megérti, miért kezdett úgy sietni a felesége. Alig néhány lépésre tőlük fiatal katona áll mozdulatlanul, őket bámulja. Pallagi Ádám ez az ifjú nemzetőr, s a ruházata egészen elhanyagolt, szedett-vedett, sok nyomorúságról és nélkülözésről tanúskodik. Csizmája portól szürke. Ám a fiatal férfi tekintete olyan, mintha két parazsat ejtettek volna az arcába. Szép Imre arra gondol, hogy a fiúnak még mindig nem sikerült ölni. Nem ölt ez az Ádám gyerek, s talán nem azért mert gyáva volt ölni, egyszerűen csak nem volt szerencséje. Az asszony most a fiú felé bólint. A katona azonban mozdulatlan marad. Néha meglökik, taszítanak rajta, de ő csak áll, s a fehér arca úgy világít rájuk, mint a Hold.

Szép Imre türelmesen megvárja, míg az érzések belefáradnak a látványba, majd óvatosan átöleli a felesége vállát.

Menjünk, Klára mondja.

Az asszony engedelmesen bólint.

Sajnálom, mondja, ne haragudj rám.

Nem haragszom, szól a férfi, és közben kikerül egy fáklyafényes pocsolyát, melynek tükréből az ő arca néz vissza rá. S a házaspár visszasétál a Feketesas utca felé, hol a lakásuk van, s hol egy alvó gyermek, Szirom várja őket.

Aki emberfia egy ilyen városba, mint Szeged, idegenként érkezik, vagyis nem itt tanul járni, nem itt üti először a szívét a földbe, az előbb-utóbb sértődötten továbbmegy. Egy hajnalon összepakol, és egyszerűen odébbáll. Szívében keserű nyugtalanság nőtt, a város sem tartóztatja. Minek is tenné. Az ilyen emberek sokáig nyugtalanul bámulják a folyó lomha vizét, majd lassan beletörődnek a dologba, hogy mindig idegenek és jöttmentek maradnak. Szép Imre is így érzi, ha olykor megkérdezi magától, mit keres itt, ebben a városban. Aki ide távolról érkezik, nem azért marad, mert maradni akarna. Egyszerűen továbbmenni képtelen. Ha végigsétálunk a Tisza rendezetlen, saras partján, szinte mindig látni embereket, akik egyáltalán nem serénykednek, szerszámok nyelével a tenyerük puha húsát nem gyötrik, csak állnak a hordalékok és szeméthalmok között, nem törődnek a gúnyos megjegyzésekkel, rögeszmésen bámulják a vizet, mintegy azt kutatva, hol van benne hajóroncs, ládákkal megrakott titokzatos ladik, színarany koporsó. Szép Imre felkacag. No igen, hát a hátrányára válik egy városnak, ha egy egész életet is el lehet ábrándozni benne?! Ó, nem, semmiképpen. Mert vannak jóféle és szükséges tékozlások, miközben azt sem árt észben tartani, hogy egy folyvást elfolyó víznek sincs több titka, mint a végtelenben összenyújtózkodó fehérre mart földeknek.

A város mindig is igyekezett elfeledkezni a legendáiról, és arról, hogy fontosabb az elmesélhető, mint az, amit így vagy úgy el is fecsegnek. Szeged a meséből közmulatságot, borízú, vagy éppen felszínesen szellemeskedő anekdotát, netán szakszavakkal teletűzdelt, unalmas városházi jelentést fabrikál évszázadok óta, csak mert a városba befészkelte magát tehetségtelenség, s e tehetségtelenséggel kapcsolatos önzés, irigység és akarnok tehetségtelenség. Akadnak városok, melyek vannak, valóságos minden pillanatuk, valóságos a fényük, a hangulatuk, valósággá lesznek az ábrándjaik és az utcákon fel s alá hullámzó vágyaik, és valóban fájnak a drámáik. Szeged alkalmasint nem ilyen város. Szeged egyszerűen nincsen. Szeged valójában soha nem volt. Ám az is fontos, hogy Szeged mindig is lehetett volna. Szép Imre azt is tudni véli, hogy a város még nem tanult meg csalni. És ez bizony a város javára írandó! Még nincs olcsó szemfényvesztés, mutatványoskodás, mert ami itt fénylik, valóban fénylik, és ami rohad, valóban rohad, s ha a város Egésze a megfoghatatlanságával tüntet, Szeged részletei és részei, ilyen és olyan tagjai meglepő gazdagsággal és bájjal kedveskednek már uta-

zónak, jöttmentnek és őslakosnak igencsak régóta. Holott háromszáz éve egy burgund lovag még egyetlen hosszú utcát járhat be itt, és megborzong a kosz, a mocskok, és halmokban álló piszok töméntelensége láttán. Szeged akkor még több szigetből álló település, s a szigetszerűség a mi időnkben, a szabadságharc esztendeiben is fontos jellegzetesség. Aztán milyen szemléletes ama angol utazó leírása, aki ekkoriban Tokaj felől ereszkedik az Alföld végeláthatatlan síkságára. Azt mondja az angol Paget, hogy Tokaj városából a síkságra érve a keréknyomok egyszer csak a semmibe vezetnek, majd lassan elmosódnak, hogy végül ne tudják honnan és hová tartanak. Nos, ennek a semminek a végén terül Szeged is. Egy magyar író, aki később, egy másik század komor éveiben egészen egy impozáns nagyipari építkezés raktároosságáig vitte, azt mondja, egy városnak van égi mása, mely fentről, az ideák égi világából fénylik rá a valóság bábjátékára, miközben a város olyan is, mint az ember teste, olyképpen szerveződik, és úgy dolgozik. De miféle test, férfié, nőé, vagy gyermeké? Szeged nő testét idézi, s ez a nő olykor hazug, csúf és gonosz, máskor meg, jó, mint anyánk keze. Igen, a város hosszú évszázadokon át több szigetből állt, s Felsővárost sem annyira az emberi szó vagy egy forgalmas utca kapcsolta össze az alsóvárosi fuvarosok és halászok házaival, vagy az újabban a szerbek, görögök és zsidók belakta Palánkkal, mint inkább a fű szelíd zenéje, a virágszirmok illata, a szél szaga, mely éppúgy beszélt haldögökről, bimbózásról, mint a lehetetlenség varázsáról. Ősszel elnehezíti a levegőt a kri-zantémok és a nagy fejű, fehérrózsák illata, és ez az illat, mint valami láthatatlan párna, kibéleli a sáros utakat és girbegurba utcákat. Egy városi krónikás azt írja, nem az a csoda, hogy Szeged végül elpusztul a Tisza által, hanem hogy nem pusztult el már korábban hetvenhétyszer. Erre kérdezné Szép Imre nevetve, hogyan is pusztulhatna el, ami nincsen?!

S persze föl lehetne sorolni a város komolyabb méltóságait, elvándorolt, majd néhány esztendő múltán visszatérő hírességeit, a legmagasztosabb és legkényesebb tudósi elvek alapján kiképzett embereit, bölcselőket, gyakorlati embereket, mérnököket és művészeket, a nem hiába népszerű és közkedvelt úrnőket, akik tehetséggel, erővel és szorgalommal nem fukarkodva egész életüket a város gyarapodására és épülésére áldozták. Számosan éltek ilyesfajta kiváló honpolgárok a városban. A mi elbeszélésünk azonban másfajta természettel bír, mintsem hogy az egyébként tudhatót újra tudassa. A mi történetünk még véletlenül sem kívánja háborgatni azt a tudást, amely krónikákból, naplókából és úti levelekből így-úgy összeollózható, s amely történetnek legnagyobb erénye a tények makacs és következetes tisztelete. Mi egyáltalán nem hisszük, hogy a tények előtt hajbókolni vagy tisztelegni illene. S ha a szegedi közvélekedés tudott is néhány ködfiguráról, délvidéki csavargóról és csepűragóról, valójában soha nem érezte kötelességének, hogy ezeket a kétes alakokat a város természetéhez hozzáillessze. Csakhogy amiképpen az embernek, úgy egy városnak is lelke van. És azt a lelket nem tanácsnokok, városvédők és a hivatalos krónikaírók fogják megfesteni. De bizony

még csak nem is az írók. Arról egy város maga-maga dönt, titkosabb tanácsokon, és rejtett összefüggéseken, ahol sem a résztvevők, sem pedig a döntnökök kiléte, származása, főképpen pedig a célja nem meghatározható. Lám, az a tenyérszög is, melyet a macska mégis csak elvesztett, s most ott hever tápéi kocsiút mellett, s mintha most megmozdult volna.

Élne talán még?!

Mert ha él, biztosan meghalt, és ha meghalt, holnap újra a kezébe úszik.

Beszélt-e egyetlen, kiválasztott szegedi férfiú is a Mama Gyökérrel esett testi természetű kalandjáról? Az urak mélyen hallgattak a dolgról, mintha szégyellni való álmom lett volna! Panaszkodtak arról, ha az üzleti életben, a vállalkozások kényes világában oly előszeretettel ügyeskedő Féreg úr valamelyikőjüket rászedte, zavaros üzletbe csalta?! Nem, Féreg úrról éppúgy nem szóltak, mint arról a kellemetlenségről, amikor Levél úr pirított rájuk egy-egy aktuális közkérdésben, hogy például mit szólnak ahhoz, hogy egyes német tudósok vitatják a szép létezését. Ha vitatják, vitatják, morog valaki a kocsma sarokból. De Levél úr nem tágit. És ahhoz mit fűznek a tisztelt uraságok, hogy Arisztotelész szerint a képzelet tőlünk függ, a véleményalkotás viszont nem, mert tévedhetünk, vagy igazunk lehet, hm? Nincs válasz, nincs, tubákos szelencékkel, pipaszárral, kártyalappal játszanak az ujjak. Levél úr vékony arca lassan megmerevedik, ahogy gondolataiba mélyed. Ő aztán tudja jól, hogy a képzeletnél szabadabb és gyilkosabb emberi eszköz nincsen. Koszta Nyikiforov nehézkes alakja vajon melyik sokat forgatott szegedi krónika lapján tűnik fel csak egyszer is? Bizony egyik szegedi elbeszélő sem emlegette ezeket az embereket, holott ha kellő figyelemmel és alázattal olvassuk a legkiválóbbak gondosan megfogalmazott sorait, a mondatok mögül rendre kihalljuk a fű hullámozását, és hallhatjuk a levelek és gyökerek súrlódó zenéjét, és halljuk az álkapsokat, amint elmorzsolják a virágok gyökereit, szárát, leveleit és puha szirmait.

És szól-e Koszta Nyikiforov a kócbabát járnai tanító elmeháborodottnak? Igen, az árokarpartról végre föláll, nyújtózkodik, ropogatja a csontjait, majd bólint.

A múlt nem az, ami volt, hanem az, te asszony, ami lehetett volna, mondja.

Aztán a kócbaba arca elé dugja kenyérvéget. De a lányka csak bámul a kócszemével, ssss, ssss, ingatja a kócféjét, és a kenyérhez nem nyúl a kóckézével.

Élni akkor fog, sóhajt Koszta Nyikiforov, te buta, buta asszony, élni akkor fog a lányod, ismétli, ha majd enni is kér. Addig ő is csak látomás, bólint kellestlenül a fűmuzsikus, majd nehézkes léptekkel elballag ő is a Feketesas utca felé. Haladtában megtörli homlokát, s aztán beledünnög a bajuszába,

ej, ej, olyan ez a hőség, hogy már nekem is a szívemig ér.